

## МОБИНГ У ВОЈСЦИ

ПРЕВЕНЦИЈОМ  
ДО РЕШЕЊА

**А**втор књиге „Мобинг у војсци“ и професор доктор психолошких наука Радомир Чолаковић, запослен на Факултету филозофских наука на Палама у Републици Српској, у разговору за магазин „Одбрана“ истиче да је циљ писања књиге о тој, не тако популарној, теми био давање стручног и професионалног доприноса у подизању нивоа свести и сензибилитета о проблему мобинга у војсци.

– Мобинг разара ментално здравље припадника војске и чланова њихове породице. Такође, негативно утиче на борбену готовост и оставља изузетно негативан ефекат на одбрамбени систем земље. Увидевши дефицит литературе на нашем језику о овом феномену осетио сам снажну обавезу, потребу и професионалну одговорност да на папир пренесем своје искуство, сазнања и запажања, као и теоријско и практично искуство осталих војски – истиче др Чолаковић.

**Дестабилизирајући фактор**

Професор на Факултету филозофских наука истиче да „војни колектив није борбена машина састављена од робота којима се командује кликом миша, него од свесних бића која перципирају, осећају, мисле, памте, мењају се и делују по својој, али и вољи другог, међутим, само под одређеним условима и претпоставкама“.

– Главни услов је поверење у свог вођу и ако старешина не стекне поверење код појединца, узалуд му ранг и положај, јер не може владати колек-

**Мењањем општег приступа према мобингу у армијској средини, обелодањивањем сваког случаја и организацијом истраживања, отвориће се могућности за стручну и научну обраду феномена за који наука и струка имају адекватно оружје и лек – каже проф. др Радомир Чолаковић**

тивом ни собом у том колективу – појашњава професор и наглашава да мобинг као „специфична патолошка комуникација може имати несагледиве последице на борбени морал војне формације, било ког обима и хијерархијског нивоа“.

– Све те последице директно утичу на опадање борбене готовости војне формације и војске у целини у свим светским армијама, али веома је мали број истраживања и решења о овом проблему. То је главни разлог што је мобинг у војној средини у експанзији и најчешће се спречава правним средствима, што узрокује само „гашење пожара“. Нажалост, то је далеко од сваке интервенције за превенцију мобинга на сва три нивоа – примарном, секундарном и терцијарном – објашњава проф. Чолаковић.

Према његовој дефиницији, „мобинг је систематски психолошки те-

пор претпостављеног старешине психопатске конституције личности или групе старешина, који за мету имају једног или више, најчешће потчињених чланова војног колектива, с циљем и искључивом намером придобијања неке врсте војничке добити или личне психолошке компензације, при чему жртву у војном колективу компромитују, професионално и морално дискредитују, угрожавају и нарушавају њено ментално и физичко здравље до тог нивоа да жртва као излаз из ситуације види у напуштању колектива или армије, самоповређивању, суициду или у манифестацији физичке агресивности уперене према моберу с намером да му нанесе повреду или да га убије“.

– Мобинг који се формира и испољава у војној средини, осим што делује погубно на здравље појединца, делује и као изузетно „дестабилзирајући фактор“ на војни колектив. Ако се изнесе у јавност, нарушава се углед војске и због тога је мобинг у војној средини, а нарочито у земљама у којима је армија традиционално затворена и ригидна средина, био недодирљива тема. Сада се отвореније и критичније говори о војсци, јер су промене укупне друштвене околности – каже аутор књиге.

**Мобер и жртва у „окршају“**

Професор појашњава да у свакој војној средини постоје индикатори који појачавају сумњу да у неким јединицама постоји мобинг, али га командни врх не препознаје или свесно скрива, због рејтинга јединице. Он наводи пример да се то углавном односи на појаве напуштања војне службе, дискретне смене у командној структури, перманентне ударе команданта на одређене, често увек исте појединце и остале појаве.

– Због ригидности војне комуникације мобинг се у војсци камуфлира тако да се тешко на време идентификују и мобери и жртве. Мењањем општег приступа према мобингу у армијској средини, обелодањивањем



сваког случаја и организацијом истраживања отвориће се могућности за стручну и научну обраду феномена за који наука и струка имају адекватно оружје и лек – наглашава др Чолаковић и истиче важност препознавања карактеристика мобера, као и тзв. имитатора мобера.

– Мобер је појам који означава старешину који психички злоставља своју жртву и личност психопатске конституције. То су мање способне, моћне особе у војној хијерархији, без капацитета за љубав, радост, игру, давање и дељење. Психопата може да има висок коефицијент интелигенције, али му он помаже и да се понаша као симпатична, шармантна или опрезна личност. Неки отворено испољавају агресивност, али је највише оних који се сврставају у категорију „латентно-агресивних личности“. Због одсуства савести његов основни мотив је извлачење користи за себе ради задовољења својих патолошких на-

гона. Такође, мобер је карактеристичан по егоцентричности и упадљивој нарцисоидности коју манифестује. Мобер очекује и да га поштују као изузетног без адекватних постигнућа. Имитатори мобера подржавају „мобер-представу“ и вребају следећу прилику да злостављају жртву да би у томе нашли духовну храну за себе – наводи професор.

Иако су главни актери мобинга мобер и жртва, због специфичности војне средине они су ретко сами, те у њиховом „окршају“ суделују и многи чланови војног колектива.

– Како би мобер био што успешнији око себе окупља одређене људе који представљају групу за подршку. С друге стране, на супрот њима налази се жртва мобинга о чијем психолошком профилу постоји низ предрасуда. Једна од њих је да су жртве неспособне старешине, слабићи, „свадљивци“ или „зановетала“. Међутим, у највећем броју случајева, жртве су међу

најспособнијим кадром. Они су мотивисани за војни позив, имају висок мотив за постигнућем и воле свој посао. То су поштене старешине, које се строго држе војних прописа. У радном веку су више пута награђивани и похваљивани, а имају високо развијено осећање за социјалну правду. Настоје да се приклоне ирационалном уверењу, да је правда увек достижна и углавном су то старешине високих моралних стандарда, с високо развијеном аутономијом морала, коју карактерише уважавање и придржавање друштвених и војничких норми. Када су изложене малтретирању и неправедној критици често улазе у моралну дилему да ли су добро обавили посао или су у нечему погрешили. Када су свесни да су оштећени, односно жртва, у сталном су ишчекивању да ће правда доћи кад тад. Међутим, ту греше и то их спутава да делују активно и енергично у својој одбрани – објашњава др Чолаковић.





## Последице и превенција

Према речима др Радомира Чолаковића, последице мобинга разорне су за војни колектив. Стога превенција мобинга у војсци мора да подразумева и формирање антимобинг центра при генералштабу сваке војске.

– Мобинг ствара негативну психосоцијалну климу у војном колективу, свесна и војна дисциплина губе на квалитету, укупан психички имунитет колектива слаби а интензитет осећања припадности војном колективу опада.



Осим ових, постоје и последице мобинга на здравље жртве које су узроковане нападима на могућност адекватног комуницирања,

на могућност одржавања социјалних односа, затим нападе на личну репутацију, квалитет рада и њихово здравствено стање. Зато се правилно организованом системском превенцијом на нивоу војног колектива може знатно спречити мобинг или бар на време открити. У том смислу потребно је превенцију базирати на борби против

свих фактора који у војном колективу изазивају радни стрес, у који спада и мобинг. Осим примарних, секундарних и терцијарних превенција, постоји и идеја о формирању Антимобинг центра војске, једне врсте менталног сервиса, чији би задатак био усмерен на спречавање и санкционисање психичког малтретирања запослених у војсци. У сарадњи са колегицом с Универзитета у Београду Јасном Вељковић радимо на реализацији ове идеје и на изради теоријско-практичног оквира за спречавање мобинга у војсци – каже професор Чолаковић.

Како наглашава наш саговорник, циљ и задатак Антимобинг центра био би, пре свега, спречавање и заштита припадника војске од мобинга, што би допринело унапређивању заштите менталног здравља припадника војске.

– Остали задаци Центра су унапређивање метода и квалитета рада старешина на командним позицијама кроз процес војне обуке, спречавање психичког злостављања припадника војних јединица на свим нивоима, подизање нивоа свести, развијање сензибилитета за проблем мобинга, едукација припадника војске о мобингу према Програму едукације припадника војске за спречавање мобинга у војној јединици, борба против предрасуда о мобингу итд. Стручни кадар у војсци такође треба подучити и оспособити да препозна прве симптоме и основне развојне фазе мобинга у војној јединици, да препозна мобера и жртву и да зна да пружи „прву помоћ“. Међутим, у борби против мобинга у војној средини не треба да будемо занесењаци и да мислимо да се та појава може апсолутно искоренити, јер део феномена мобинга, његовог настанка, формирања, развијања и испољавања лежи у људској природи. С друге стране, адекватним превентивним мерама треба развити квалитет свести о психотоксикологији мобинга, који ће код припадника војске развити ниво свести и осећање одговорности да се свако малтретирање другог може схватити и као малтретирање управо њега самог – закључује професор Чолаковић. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ  
Снимимо Горан СТАНКОВИЋ

## МЕЂУ ЖРТВАМА МОБИНГА И ВОЈВОДА ПУТНИК И ГАДАФИ

Професор Чолаковић наводи два, мање позната, примера мобинга у историји.

– Војвода Радомир Путник је био жртва мобинга. Нико регенту Александру не би замерио што је сменио онемоћалог војводу, али је Путника погодило то што је сазнао за смену од благајника, а не званичном депешом. Пред смрт је исказао незадовољство поводом овог чина и рекао: – *Много сам њашио и много сам мучен. Али све њашијам, све заборављам. Само ме боли њо шњо сам са њоложаја начелника шњаба Врховне команде уклоњен онако, како ја ни свог рђавог њосилног нисам њерао наџраг у команду. Да, ни њосилног добар официр не њера од себе овако и на овај начин. А мене, њек мене су уклонили као најгорег, јер је њребало неко да њлаџи цех. И њо ме боли и болеће ме до гроба.*

Пуковник Муамер ел Гадафи, председник Либије, такође је био жртва мобинга. Када је дипломирао 1965. године послат је на даље војно усавршавање у Велику Британију, у Краљевску војну академију Сандхурст. Током четворомесечног боравка на Академији британски официри су га, према његовој изјави, систематски малтретирани. Један од официра му је постављао низ питања која су вређала његова национална осећања.